

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії
24 жовтня 2024 року

Здобувач ступеня доктора філософії Андрій САВЧИН, 1998 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2020 році ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за спеціальністю 081 «Право», аспірант ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород від «30» серпня 2024 року № 357/01/04, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради –	Сандри БОЛДІЖАР, доктора юридичних наук, доцента, професора кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Рецензентів –	Лариси ВАСИЛЬЧУК, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Наталії ПЕТРЕЦЬКОЇ, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Офіційних опонентів –	Юлії ЛЕГЕЗИ, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного, господарського та екологічного права навчально-наукового інституту гуманітарних і соціальних наук Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» Уляни АНТОНЮК, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільного та господарського права і процесу Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»

на засіданні «24» жовтня 2024 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Андрію САВЧИНУ на підставі публічного захисту дисертації «Конституційні засади реалізації права на безпечне довкілля в умовах війни та післявоєнної відбудови України» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано у ДВНЗ «Ужгородський національний університет», МОН України, м. Ужгород.

Науковий керівник – Вікторія ФРІДМАНСЬКА, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених Андрієм САВЧИНИМ досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, а саме комплексний аналіз конституційних засад реалізації права на безпечне довкілля в умовах війни та післявоєнної відбудови України, що має істотне значення для галузі знань «Право».

Здобувач має 7 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 3 тези наукових доповідей:

1. Савчин А.М. Становлення конституційно-правових засад та гарантій права на безпечне довкілля в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Випуск 81: частина 1. С. 145-150.

2. Савчин А.М. Принцип верховенства права у системі конституційних засад реалізації права на безпечне довкілля. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Випуск 82: частина 2. С. 92-96.

3. Савчин А. М. Значення конституційних охоронних норм у системі засад реалізації права на безпечне довкілля. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 178-181.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Сандра БОЛДІЖАР, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. У підрозділі 2.2 представлена класифікація конституційних норм, але, наприклад, можна було розширити аналіз регулятивних і відправних норм, детальніше пояснивши, які конкретно норми входять до кожної категорії. Це дозволило б покращити структуру.

2. На с. 138 автор зазначає, що необхідно розрізняти такі поняття як екологічне оцінювання та екологічний аудит. Попри це у підрозділі 3.1. здобувач не здійснив узагальнення з метою чіткого розмежування цих двох інструментів екологічного контролю.

3. У підрозділі 3.2. акцентується увага на значенні громадського контролю у системі спеціальних конституційних гарантій реалізації права на безпечне довкілля. Це є важливим аспектом, оскільки громадськість може виступати як додатковий механізм захисту екологічних прав. Водночас необхідно було б навести конкретні приклади успішних кейсів реалізації громадського контролю, які вплинули на охорону довкілля.

Лариса ВАСИЛЬЧУК, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. Аналізуючи дисертаційне дослідження, зокрема розділ перший, бачимо, що автор широко оперує різноманітною термінологією, що здавалося б регламентує одне й те саме питання. Зокрема, бачимо наступні терміни: «безпечне довкілля», «сприятливе довкілля», «довкілля», «сприятливе навколишнє середовище», «навколишнє середовище», тощо, при цьому дисертант вказує на дослідників вищезазначених термінів і їх розуміння. Було б цікаво послухати думку автора з приводу співмірності проаналізованих термінів.

2. На сьогодні, під час повномасштабного вторгнення в Україну, часто використовують термін «злочини екоциду». В роботі ми спостерігаємо як автор їх перераховує, вказує на проблематичність і важливість розв'язання, проте не розкриває зміст поняття. Робота б значно виграла, якби автор розкрив поняття «злочин екоциду» як в національному так і міжнародному праві.

3. Практика Європейського Суду з прав людини безперечно є важливим показником гарантування захисту будь-якого права. Як відомо, вона базується на Європейській конвенції з прав людини. Цікаво послухати думку автора, яким чином відбувається захист екологічних прав, якщо конвенція на пряму не містить такого закріплення.

4. Аналізуючи дисертаційне дослідження ми бачимо використання автором терміну «протонорма». Що дослідник вкладає в його зміст в контексті дисертаційної проблематики?

Наталія ПЕТРЕЦЬКА, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. Автор розгортає дискусію з приводу місця права на безпечне довкілля у науці. По-перше, як екологічного права і його складової права на безпечне довкілля, та по-друге, складовою конституційного права людини на інформацію. Цікавим є твердження дисертанта про те, що право на екологічну інформацію є складовою змістовною частиною права на безпечне довкілля. (с. 27) Однак, виходить, що дисертант тлумачить ст. 50 Конституції України та крізь призму ст. 293 ЦК України, що правом на безпечне довкілля також є право на отримання інформації про його стан, а також право зберігати та поширювати відповідну інформацію. Суперечливим у цьому контексті є застосування принципів правового регулювання щодо предмету дослідження. Адже, якщо звернути увагу на застосування Цивільного кодексу України до врегулювання відносин у сферах господарювання, використання природних ресурсів, охорони довкілля та інших відносин, то ч.1, ст. 9 цього кодексу чітко зазначено, що «положення ЦК застосовуються до врегулювання відносин, які виникають у сферах використання природних ресурсів та охорони довкілля, а також до трудових та сімейних відносин, якщо вони не врегульовані іншими актами законодавства». У такому випадку, автору слід було опиратися на зміст Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуської конвенції), а також Законами України предметом правового регулювання яких є безпечне довкілля та інформація про його стан («Про охорону навколишнього природного середовища», «Про інформацію», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про громадське здоров'я», природноресурсові та інші кодекси тощо).

2. Дисертант, на основі методу феноменології у другому розділі, зокрема у п.2.1. підсумовує, що принцип верховенства права є основою системи конституційних засад реалізації права на безпечне довкілля і в силу цього гарантує: справедливість, розумність та пропорційність правових засад механізму захисту довкілля; публічність, підзвітність та відповідальність інституцій, залучених до системи гарантування безпеки довкілля; вільний доступ до екологічної інформації та наявність інструментів громадського контролю за безпечним довкіллям; належний, ефективний судовий захист права на безпечне довкілля; системність та комплексність правових засобів захисту безпечного довкілля (с.79-80). Проте, увесь розділ був присвячений аналізу думок науковців, що сприяло висвітленню думки автора лише у підсумках які вище зазначені. Зауваження до автора з приводу того, що варто було звернути увагу також на такі явища як глобалізація, екологізація та конституціоналізація суспільних відносин у рамках цього дослідження. Наприклад, початком формування феноменології екологічного конституціоналізму стала 23 нарада Робочої групи Сторін Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, що проходила під егідою Європейської економічної комісії ЕКОСОС ООН 26-28 червня 2019 року у Женеві (Швейцарія). При розгляді Пункту 3 с) попереднього порядку денного щодо доступу до правосуддя в процесі Суддівського колоквиуму по Цілі 16 в області сталого розвитку: роль судової системи в сприянні забезпеченню верховенства права в питаннях навколишнього середовища (The Judicial Colloquium on Objective 16 in the Field of Sustainable Development: The Role of the Judiciary in Promoting the Rule of Law in Environmental Matters. ECE / MP.PP / WG.1 / 2019/8 // UN ECOSOC. 2019. 5 p). Отже, принцип верховенства права явище глобальне і феноменальне, особливо необхідне в якості превентивного механізму для нестабільно

агресивних країн з метою недопущення порушення ними міжнародних домовленостей та зобов'язань, а також унеможливлення розгортання збройних конфліктів до мирних нейтральних країн. А у випадках, якщо був допущений конфлікт передбачити умови щодо імперативного застосування справедливих санкцій з метою припинення такого конфлікту і відшкодування спричинених негативних наслідків життю та здоров'ю людей та довкіллю (принцип справедливості). Автору слід було зосередити увагу на цих моментах, адже тема дисертації також пов'язана із реалізацією права на безпечне довкілля в умовах війни та післявоєнної відбудови.

3. Безперечно, Андрієм Михайловичем ґрунтовно здійснено аналіз конституційних охоронних норм у системі засад реалізації права на безпечне довкілля (Розділ 2., п. 2.2). Проте, автор вказує, що конституційні охоронні інструменти у сфері захисту довкілля підлягають реформуванню згідно європейських стандартів, що є досить узагальненим висновком. Завданням перед собою дисертант ставить виявити конституційні охоронні норми у системі засад реалізації права на безпечне довкілля, тому зауважень не виникає, але виникають питання. Тому запитання полягає в тому як саме, на думку автора, слід реформувати конституційні охоронні інструменти, які норми чи закони потрібно скасувати, і якими нормами чи законами заповнити прогалини?

4. Наскрізною змістовною лінією всього дисертаційного дослідження є значна увага і роль громадськості як в екологічному управлінні, так і при здійсненні екологічного контролю. Це викликає значний інтерес читача, адже простежується особиста емоція автора до питань екології та правової оцінки конституційного права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Проте виникає питання, чи є гарантії щодо забезпечення участі громадськості при оцінці впливу на довкілля та безпосереднє здійснення екологічного контролю громадськістю в умовах правового режиму воєнного стану?

Юлія ЛЕГЕЗА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права навчально-наукового інституту гуманітарних і соціальних наук Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»:

1. Теоретико-методологічний підхід до встановлення змісту такої категорії, як «право на безпечне довкілля» побудований автором на встановлення його місця в системі особистих немайнових прав людини. В цілому не заперечуючи теоретичну цінність такого підходу, необхідно акцентувати увагу на доцільності висвітлення співвідношення права на безпечне довкілля не лише у системі особистих немайнових прав людини, але і як складової системи суб'єктивних публічних прав особи, що у дисертації А.М. Савчина зроблено не було.

2. Встановлення змісту розуміння конституційних засад реалізації права на безпечне довкілля в умовах війни та післявоєнної відбудови України, що визначає предмет дисертації А.М. Савчина, вимагає приділення додаткової дослідницької уваги таким категоріям, як — «екологічний інтерес» та «екологічні потреби». Однак автор не зупиняється на характеристиці таких категорій, попри їх вживаність в матеріалах національної правозастосовчої та судової практик.

3. У підрозділі 2.3 автором порушується питання щодо розуміння змісту системи ідеологічних гарантій із реалізації права на безпечне довкілля в умовах війни та післявоєнної відбудови України, що Андрієм Михайловичем розуміються як важливі інструменти, «які використовують у своїй діяльності інституції для залучення громадян та приватного бізнесу до відповідального ставлення щодо використання природних ресурсів, у тому числі і через екологічну освіту та екологічну свідомість». Варто підтримати такий висновок здобувача, однак при цьому як недолік здійсненого дослідження хотілось б відмітити фрагментарність його обґрунтування та відсутність механізмів забезпечення його ефективності.

4. У роботі акцентовано увагу індивідуальних формах реалізації права особи на безпечне довкілля. При цьому фрагментарну дослідницьку увагу приділено проблематиці

здійснення та забезпечення ефективності колективних форм реалізації права на безпечне довкілля, що стає особливо актуальним в умовах воєнного часу і в повоєнний час, і, зокрема, пов'язується із впровадженням гарантій подання групового (колективного) позову, який може бути ініційованим проти російської федерації

Уляна АНТОНЮК, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного та господарського права і процесу Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»:

1. Автор пропонує генезу конституційного-правового регулювання захисту права на безпечне довкілля на теренах України поділяти на шість етапів, при цьому 5 етап охоплює період з 1991 по 2022 роки (с.52-53). На наше переконання, даний етап для більш повного, детального та ґрунтовного розуміння конституційних засад еколого-правового регулювання відносин щодо забезпечення права на безпечне довкілля доцільно було б поділити, принаймні, на 2 підперіоди: зокрема: 1) з 1991 по 1996 роки; 2) з 1996 по 2022 роки тощо, акцентуючи увагу на Конституції України, яка комплексно закріпила засади реалізації права на безпечне довкілля.

2. Аналізуючи у підрозділі 2.1. дисертаційного дослідження принцип верховенства права як основу системи конституційних засад реалізації права на безпечне довкілля, автор вказує на «новаторський принцип екологічного конституціоналізму» (с.71), при цьому недостатньо чітко розкриває зміст і власне розуміння даного принципу та його співвідношення з принципом верховенства права.

3. До інституційних гарантій права на безпечне довкілля в умовах війни та післявоєнної відбудови автор цілком слушно відносить ідеологічні гарантії (с.106). Водночас, не до кінця зрозумілим є авторське бачення щодо підвищення рівня екологічної правосвідомості громадян та екологічної освіти як форм застосування цих гарантій саме в умовах війни та у післявоєнний період.

Озвучені зауваження отримали належне пояснення дисертанта, тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів наукового дослідження Андрія САВЧИНА.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Андрію САВЧИНУ ступінь доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради



Сандра БОЛДІЖАР